

Batı Akdeniz Bölgesi Yörüklerinin Bitkisel ve Hayvansal Üretim Faaliyetleri¹

Adem ÖTER^{1*} Metin ÖZKUL²

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Doktora Programı, Isparta.

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Isparta

*Sorumlu Yazar

E-mail: ademoter@yahoo.com

Geliş Tarihi: 14 Ekim 2018

Kabul Tarihi: 04 Aralık 2018

Özet

Batı Akdeniz Bölgesi ülkemizin diğer bölgelerine göre turfanda sebze, narenciye, tahıl, meyve vb. farklı ürün çeşitleri yetiştirebilmek için sahip olduğu elverişli iklim ve coğrafi koşullar açısından bitkisel üretimde önemli bir yere sahiptir. Bölgenin kırsal nüfusu bitkisel üretim faaliyetlerine ek olarak hayvancılık ekonomisiyle idame olmaktadır. Bölgenin diğer bir karakteristik özelliği ise çok uzun yıllardır kışlak ve yaylaklarında hayvancılık yanında bitkisel üretim yapan konargöçer Yörük nüfusunu barındırmasıdır. Yörükler Osmanlı Devletinin 16. yüzyıldan sonra sistemli olarak uygulamaya koyduğu iskân politikaları çerçevesinde hayvancılığın yanında bitkisel üretime ağırlık vermeye başlamışlardır. Cumhuriyet sonrası uygulanan iskân politikaları ve sosyo-ekonomik koşullar konargöçer nüfusun sayısını her geçen gün azaltmıştır. Batı Akdeniz Bölgesinde konargöçer yaşayan Yörüklerin de sayıları azalmakla birlikte mevcudiyetleri 1980'lere kadar devam etmiştir.

İskân politikaları çerçevesinde meskûn olan Yörüklerde temel iktisadi faaliyet bitkisel üretime dönüşürken hayvancılık giderek azalmış ve şekil değiştirmeye başlamıştır. Yaylak-kışlak hareketliliği gerektiren küçükbaş hayvanların yerine, Yörükler, yerleştikleri evlerinin yanına yaptıkları ahırlarda/besihanelerde birkaç ya da daha fazla büyükbaş hayvan beslemeye başlamışlardır. Yörükler yerleşik hayata geçtikleri ilk yıllarda yeni öğrenmeye başladıkları bitkisel üretim faaliyetlerinde bazı sorunlar yaşamış olsalar da daha sonra bu sorunları kolayca aşp yerleşik civar köylüler seviyesinde bitkisel üretim yapmaya başlamışlardır.

Günümüz Batı Akdeniz Yörükleri çoğunlukla meskûn bir yaşam sürmekle birlikte aralarında hayvancılık yapmaya devam edenler yarı konargöçer olarak yaşamaktadırlar. Yayladan asıl ikametgâhlarına/kışlaya göçtüklerinde ise bitkisel üretim faaliyetini de sürdürmektedirler. Bu çalışmada Batı Akdeniz Bölgesinde kırsal yaşam süren ve şehirde yaşayan Yörüklerin bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hayvancılık, Kırsal Yaşam, Bitkisel Üretim, Yarı-Konargöçerlik, Yörükler.

Plant and Animal Production Activities of Western Mediterranean Region Yörüks

Abstract

Western Mediterranean Region of Turkey has an important place in agricultural production compared to the other regions, for many kinds of agricultural products such as vegetables, citrus fruits; cereals, fruits, etc. are grown in the region owing to its favorable climate and geographical conditions. In addition to agricultural production activities, the rural population of the region is dominated by the livestock economy. Another characteristic feature of the region is that it hosts a semi-nomadic population which has been engaged in agriculture for a long time in livestock. The Yörüks have begun to emphasize agricultural production besides livestock in the framework of the settlement policies that the Ottoman state systematically put into practice after the 16th century. After the republican resettlement policies and socio-economic conditions, the number of settlement population has been decreasing day by day. The number of the nomads living in the Western Mediterranean Region has been decreasing and their presence continued until the 1980s.

The basic economic activity among Yörüks, which is built in the framework of settlement politics, has become agricultural production, and animal husbandry has gradually decreased and started to change its shape. They started to feed several or more bovine animals in the stall/barracks they built next to their place of residence in place of the ostrich-marsupial movement. Although the nomads had some problems in the agricultural production activities they had started to learn in their first years of life, they later easily overcame these problems and started agricultural production at the resident neighborhood villages.

The modern western Mediterranean nomads are mostly living in a residential area, and those who keep livestock among them live as semi-nomadic. They are also continuing agricultural production activities when they migrate to their original place of residence/overwintering.

In this study agricultural production and animal husbandry activities of the Yörüks who live in the rural areas and in the cities of Western Mediterranean Region was probed.

Keywords: Animal Husbandry, Rural Life, Agricultural Production, Semi-Nomadism, Yörüks.

1-Bu çalışmanın alan araştırma verileri, proje yürütücüsü Prof.Dr.Metin Özkul, Proje Araştırmacısı Adem Öter tarafından yapılmakta olan ve Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince desteklenen 3526-D1-13'nolu proje çalışmasından alınmıştır.

“Biz Yörüklüğü bıraktık, köylü olduk. Köyü bıraktık, şehirli olduk. Bir çadırın içerisinde on kişi yaşarken şimdi bir daireye iki kişi zor sığar olduk. Yörük olmak dağda yaylada olmak, yörüklük yapmak demektir. Biz artık Yörük değiliz”[8].

Günümüzde Yörüklük, konargöçer Türkmenler arasında artık bir yaşam tarzı olmaktan çok bir ‘kimlik’ aidiyetine dönüşmüştür.

Göçer Kültürü

Hayvancılık yapan toplumların coğrafi çevre şartlarına göre sürekli olarak hareketli bir yaşam sürmelerine bağlı olarak oluşturdukları kültüre göçer kültürü denir. Göçkünü bireylerin sosyo-kültürel ve ekonomik üretimlerinin temelini hayvancılık oluşturur. Göç esasına dayalı coğrafi çevrenin belirleyici olduğu bu kültürde mobil yaşama uygun maddi-manevi kültür kuşaktan kuşağa aktarılır. Türk tarihinin ilk döneminde göçer kültürü karşımıza bozkır kültürü olarak çıkmaktadır. Bu kültür daha çok ‘Avrasya’nın bozkırlarında ortaya çıkan, esasını hayvancılık ekonomisinin oluşturduğu “çoban kültürü”dür. Kültürün oluşmasında en önemli faktörlerden birisi iklimdir[9].

Konargöçerlik (Nomadism)

Konargöçerler yerleşik hayata geçmemiş “çadırlarda göçebe hayatı yaşayan” insanlardır[10]. Konargöçer Yörükler ise Anadolu’nun Türkleşme sürecinden itibaren Anadolu’ya gelen Selçuklu, Osmanlı ve günümüz Türkiye’sinin aşiretlerini ve bu aşiretleri oluşturan mahalle, oba ve toplam nüfusları hakkında hiç bir zaman kesin bilgilere sahip olamadığımız -geleneksel yaşama tarzlarını sürdürenlerin sayısı her geçen gün azaldığı için-günümüzdeki varlıkları yok olmaya yüz tutmuş olan; son temsilcilerini Sarıkeçililerin oluşturduğu Türklerdir.

1940’lara gelinceye kadar Yörüklerin çoğunluğunun, yaşadıkları yaylak-güzlek ve kışlaklarında toprak mülkiyeti veya konut sahipliği yoktur. Onlar, konargöçer yaşama tarzına bağlı olarak sürekli çadır hayatı yaşarlar, üyeleri arasında çoğunlukla endogami tarzı evlilik olması nedeniyle akrabalık bağının kuvvetli olduğu, temel geçim kaynağını hayvancılık ekonomisinin oluşturduğu, göçebe ya da konargöçer olarak nitelenen toplulukların yaşama biçimini sürdürürler[11].

Konargöçerlikle ilgili yapılan çalışmalarda göçebelik, göçerlik ve konargöçerlik gibi kavramlar eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Fakat konargöçerliğin tanımına ve uygulanma tarzına bakıldığında göçebelğin bir yaşam tarzı olduğu görülmektedir. Göçebelik/ konargöçerlik İngilizcede “nomadism” olarak ifade edilmektedir. Anatoly M. Khazanov “Nomadizm”i gıda üreten ekonominin ayrı bir biçimi olarak tanımlamaktadır. ‘Göçebe’ kavramı ise farklı bilim adamlarına farklı şeyler ifade etmektedir. Nomadizmin tanımlanmasında bilim insanları arasında iki farklı eğilim vardır. Kavram göçebe yaşama bağlı olarak ortaya çıkan bağımsız ekonomik özgüllüğü içinde barındırmakla birlikte, birincisi, yaygın olarak göçebe hayvancılık yapan tarımla ilgisi olmayanları; ikincisi ise hayvancılığın yanında sınırlı bir şekilde ikincil destekleyici uğraşı olarak tarım yapan yarı göçebelik şeklini kapsamaktadır[12]. Khazanov’un yaptığı bu tanımların ikincisi Türkiye’deki yarı-konargöçer hayat süren Yörüklerin yaşam tarzına daha çok uymaktadır.

M. Tayyib Gökbilgin’e göre İngilizce ‘nomad’ (göçebe) kavramı bir halk grubunu tasvir etmekte kullanılır. Fakat Yörüklük, etnik bir kimliğe ait asaleti ve buna bağlı olan yaşayış tarzını kapsamaktadır. Örneğin: Göçebe halklar arasında en yaygınlarından bir tanesi Çingenedir. Çingenerler göçebe bir halk olmalarına rağmen Yörük

değildirler[13].

Sosyolojinin öncüsü İbni Haldun, toplumları a) Göçebe(Bedevi) toplumlar; b) Şehirli (Hadari) toplumlar olarak iki kategori içinde ele alır. Bedevi yaşama tarzına sahip olanlar ovalarda, yaylalarla, hayvanların otlamasına elverişli olan bozkırlarda ve çöllerin çevrelerinde yaşarken; meskûn yaşam (hadari) sürenler ise şehirlerde, kasabalarda, kentlerde ve köylerde bulunur[14]. Batılı tarihçilerin önde gelen isimlerinden olan A. Toynbee Göçebeyi (nomad) tarihi olmayan bir toplumun insanı olarak kabul eder. Ona göre göçebelik yaşantısını yaşayanlar şehirleşmeyeceğinden yok olmaya mahkûmdur. Oysaki Türkler, parlak ve uzun bir tarihi geçmişi olan, toplumsal düzen sağlamada kanunlar koyan, göçebelik yaşantısından şehir hayatına geçerek kültür ve medeniyetini ileriye taşıyan bir millettir[9].

Türklerin Orta Asya’da iklim koşullarına bağlı olarak ortaya koydukları “Bozkır Kültürü” göçebe bir kültürdür. Türklerin sonraki dönemlerde Anadolu’ya ve Anadolu’dan da Rumeli’ye kadar taşıdıkları “Bozkır Kültürü” temelinde ortaya çıkan ve daha sonra Anadolu’da en olgun çağını yaşayan Yörüklerin yaşam tarzı olan konargöçerlik ise mevsimlere göre yaylak-kışlak arasındaki döngüsel göç ve buna bağlı oluşan yaşam tarzıdır.

Genel olarak literatürde göçebelik iki temel gruba ayrılarak incelenmektedir; tam göçerlik (göçebelik), yarı konargöçerlik.

I- Tam Göçerlik (göçebelik/sırf göçebelik) (Nomadism)

Sırf göçebe yaşam, yaz-kış yaylada ve sahilde her zaman çadırdaki oturan, arazisi olmayan, geçimini yalnız hayvandan ve hayvan mahsullerinden temin eden insanlar demektir[1].

Tam göçebe Yörüklerin konargöçerliği, göçebelik türleri içinde, dikey (vertikal) göçebelik/dağ göçebeligidir. Bu göçebelikte yıl içinde mevsimlere bağlı döngüsel yaylak-kışlak göçebeligi; yazları yüksek dağlar üzerindeki yaylalara, otlaklara, kışları ise kışlalara (kışlaklara) göç etmek suretiyle devam eder. Daha çok Orta Asya, İran, Anadolu Türk Göçebeligi bu göçebelik tarzındadır[15].

Osmanlı devletinde eğer Yörük, yörükçülüğün esas olan hayatı bırakıp çift tutarsa bu durum kanunnamelerde “*ol kimesneler Yürük olmaz, ol takdirce raiyet olmuş olur*” hükmüyle izah edilir. Bu durumda şer’î ve örfî vergileri vermez, fakat bir nisbet içindeki muafiyeti hariç, ağnam vergisini verir. Bu halde vergiler yaşayış tarzlarına uydurulmuştur[16].

Sırf göçebelik/tam göçebelik olarak da ifade edilen Yörüklerin konargöçer yaşantısını Antalya sınırları dâhilinde yaşayan farklı Yörük aşiret ve obaları 1980’lere kadar sürdürmüşlerdir.

II- Yarı Göçebelik/Yarı-Konargöçerlik (Semi-nomadism)

Konargöçer bir yaşam sürerken yaylakta, kışlakta ya da iskâna tabi oldukları yerlerde arazi ve ev sahibi olan fakat hayvancılık ekonomisini buldukları bölgenin yakınlarında devam ettiren “...göçebelikle-yerleşik yaşam arasında bir ara tip (uzlaşma) olarak beliren köy-yayla hayatını yarı-göçer nitelikleri ağır basan biçimlerde sürdüren toplulukların yaşama biçimidir”[11].

Friedrich Giese 1904 yılı yazında Akşehir yakınlarındaki Sultandağın yayla olarak kullanan Yörüklerin iskân olma sürecini gözlemlemiştir. Ona göre bazı göçerler, geniş tarlaları ekip dikerken, bazıları bahçe kuruyorlar, diğerleri ise arıcılık yapıyorlardı. Çadırdaki yaşama yaz mevsimiyle sınırlı kalmış, güz mevsiminden itibaren aileler toprak kulübe yapımıyla meşgul olmuşlardı. Bazı

aileler yıl boyunca kulübede yaşıyorlardı. Giese'ye göre onlar yerleşik geleneksel Türklerden farklıydı. Örneğin kadınlarının yüzleri peçeyle kapalı değildi. Giese, Yürük olarak ithaf edilenleri bulmuştu. Onlar yerleşik Türklerle karıştırılmamalıydı. Hamilton'a göre Türkmenler yerleşik; Yörükler ise göçebe olarak yaşıyorlardı. Türkmenler kış aylarında köylerde yaşıyorlardı. Yörükler sürülerini çoğaltırlardı, nadiren toprağı ekerlerdi. Onlar yaz aylarında çadırlara taşınırlar fakat dağlara çıkmadılar. Onlar oldukça büyük geniş ovalarda sürülerini otlatıyorlardı. Yörüklerin 19. yüzyılda köyleri yoktu. Yörükler tepelik yerlerde hasır kilim ve ağaçla desteklenen siyah çadırlarda döngüsel bir hayat (lived in Rolling) yaşıyorlardı[17].

Yarı konargöçerlik, göçebelikten yerleşik hayata geçişte ortaya çıkan ara tiptir. Kışı köylerde çadır yerine coğrafi konuma ve ekolojik şartlara bağlı olarak ağaç, taş, tuğla, saz v.s. evlerde geçirip çoğunlukla kendilerinin ve hayvanlarının ihtiyaçlarına yönelik olarak tahıl tarımı yaparlar. Yazın da hayvanlarını alıp yaylalara çıkarlar, hayvanlarını otlatarak çadırlarda otururlar.

Yarı konargöçerlik en fazla; Orta Asya'daki Türk aşiretlerinin önemli bir kısmında, İran'daki Kaşgailer ve Türkmenlerde, Anadolu Yörüklerinin büyük çoğunluğunda, Fars ve Kürt Aşiretlerinde, Kafkas ve Atlas memleketlerinde yaşanmaktadır[15].

Göçebe Hayvancılık

Akdeniz havzasına özgü, yaylacılık geleneğinden (transhüman) daha eski olmakla birlikte hayvan hareketliliğinin bilge bir şekilde uzun bir gelenek dâhilinde düzene sokulmuş haline denir. Diğer bir deyişle mevsimlere bağlı olarak döngüsel bir yapı dâhilinde yaylak ve kışlaklar arasında hareket eden insan ve hayvan sürüleri hareketliliğine denir. Göçebe hayvancılıkta transhüman yaşam tarzından daha iyi bir iş bölümü ve örgütlenme vardır. Sürü kontrolü ve hâkimiyeti uzman çobanlar tarafından sağlanır. Yol güzergâhında yer alan köylere ve köylülerin bağ bahçelerine zarar vermeme ya da en az ziyana yol açma hedeflenir. Göç esnasında insan hayvan ve tüm ev eşyası birlikte taşınır.

"Ancak, transhümanlarda olduğu gibi, hiçbir zaman koyun nehirleri meydana gelmemektedir. Çok büyük olsalar bile, göçebelilerin sürüleri, muazzam bir mekân içinde, bazen küçük gruplar halinde erimekteyler. Bugün göçebe hayvancılık -ki bu tür hayvancılık Akdeniz çevresinde artık gerçekte ancak tortu halindedir-, Beyrut'un yakın banliyösünde gece bastırırken toplanmış on kadar kişinin işidir; veya Cezayir'de hasada göre, kulübelerin ortasında birkaç deve, koyun, eşek, iki veya üç at, kırmızılar giyinmiş kadınlar ve keçi kılından birkaç kara çadırdır; veyahut da Torosların güneyinde Antalya ovasında bazen -ama nadiren- yavaş yavaş kaybolmakta olan bir gelenek uyarınca at nalı biçiminde yerleştirilmiş olan yirmi kadar çadırdır"[18].

Türklerde Orta Asya'dan Anadolu'ya intikal eden göçebe yaşam tarzını coğrafi koşullardan kaynaklanan bir ekonomik üretim biçimine indirgemek son derece hatalıdır. "...Göçebelik tabii, coğrafi, iktisadî şartların icbarı ile meydana gelen bir yaşayış şekli değildir. Bu bir dünya görüşü, maşerî duygu, töre meselesidir". Konargöçerlik yaylak kışlak arasında yaşanmakla birlikte bu yaşantı sadece coğrafi şartların ortaya koyduğu iktisadî üretime bağlı ilkel yaşam tarzı değil, konargöçer yaşam "bir dünya görüşü, maşerî duygu, töre meselesidir" [15].

Konargöçer yaşamın en önemli iki sosyo-mekânsal özelliği yaylak ve kışlak hayatının olmasıdır. Kışlak ve yaylakların sosyo-mekânsal özellikleri eski Türklerden Osmanlıya kadar, kesin töre ve gelenekler ile bir düzen

altına alınmıştır. Osmanlı kanunnamelerinde bile, bu konu üzerinde duruluyor ve «yaylak ile kışlakın ahkâmı, sair arazi gibidir», hükmünce yaylak ve kışlak hayatı sosyo-mekânsal özellikleriyle bir düzene oturtuluyordu[19].

Türk konargöçerliği kültürel bir miras olarak örf adet ve gelenekleriyle yaylak ve kışlak arasında yaşanılmaktaydı. Konargöçer aşiret ve obaların yaylak ve kışlakları belirli olduğundan her aşiret ve oba kendi göç yollarını kullanır ve kendi yerlerine konarlar. Kışlada tarımsal üretim yapılırken yaylada çoğunlukla hayvancılık ve buna bağlı ürünlerin üretilmesiyle iktisadî faaliyet sürdürülürdü. Yaylalar Boy'un mülkiyetinde ortak kullanılırken, kışlalarda daha çok özel mülkiyet hâkimdir[20]. Yörüklerin konargöçer hayatında öncelikli olarak hayvancılık daha sonra tarıma dayalı bir sosyo-ekonomik yaşamın olduğu görülmektedir.

Yörük aşiret ve obaları kışın çoğunlukla ılıman iklime sahip toplu yerleşim yerlerine yakın olan daha önce kullandıkları iskân mahallerine yerleşirler, yaz geldiğinde ise kaldıkları yerler sıcak olacağından daha serin olan yaylaklara göç ederlerdi. Konargöçer Yörük-Türkmenlerin bu yaşam şekli, Osmanlı toplumu içinde göçebe hayat yaşayan diğer unsurlardan büyük farklılıklar göstermektedir. Konargöçerlerden bazıları gerçek anlamda göçebe hayatı yaşarken, bazıları yazları hayvancılıkla uğraşırken, kışlağa indiklerinde iklimin bitkisel üretim faaliyetlerine uygun olması nedeniyle kışlaklarında küçük çapta bitkisel üretim de yapmışlardır. Bu sebeple bu gruplar için, göçebe yerine kanunnamelerde ve resmî kayıtlarda *konar-göçer* tâbiri kullanılmıştır. Osmanlı devletinde merkezi idare tarzına aykırı olarak konargöçer yaşam tarzı sürdüren Yörük-Türkmenler kanunnamelerinde; "*Yörük konar-göçer tâfedir; karada ikametleri yoktur*" hükmüyle tarif edilmişlerdir. Buna rağmen, belli birer yaylak ve kışlak mahalli gösterildiği de görülmektedir" [21].

Yörüklerin yaylaya göçü Antalya muhitinde havaların ısınmaya başlamasıyla birlikte Nisan ayı sonuna doğru başlar, kışlaya geri göç ise Ağustos sonuna doğru hayvanların yiyecekleri yaylada azalınca ilk olarak güzle göçülerek başlardı. Güzle den kışlaya varış ise Ekim ayını bulurdu.² Göç süresi kışladan yaylaya yahut yayladan kışlaya gidilen mesafenin uzunluğuna göre yaya olarak 10-15 gün ile 20-25 gün arasında değişirdi[1,23].

Her aşiretin erkekleri göç zamanı yaklaşıncaya ya da göç başlamadan birkaç gün önce bir araya gelerek göç gününü kararlaştırırlardı. Daha sonra hane halkları göç hazırlığına başlardı.

Hayvanlar nallanır, yola yetecek kadar taze ekmek yapılır, yanına çökelek, peynir, soğan, katmer ve mayalı ekmek katılır. Yaylada ihtiyaçları olan şeker, kahve, sabun ve tuz gibi maddeler satın alınır. Buğdaylar öğütülür. Hatta dışarıdan temin edilecek basma, yazma gibi giyim ve kuşama ilgili şeyler de tamamlanır. Akşamdan çadırlar yıkılır, güzelce dört köşe dürülür. Kapkacaklar, zahireler ve elbiseler ayrı ayrı çuvallara doldurulur. Heybelere yola yetecek kadar un ve yiyecekler konulur. Sabah erkenden çuvallar, yükler ve çadırlar develere sarılır. Üstlerine ala kilimler, sililer atılır. Develere yükleme işi o kadar intizamlı yapılır ki eşyanın istif sırası bütün kafilelerde aynıdır. Kazanlar yüklerin üstüne baş aşağı gelmek üzere konulur. Kümes hayvanları da bu yüklerin arasındadır. Hatta küçük

2-Naci Eren, "Yayla göçü Haziran başında olur, sahile ise Ekim başı veya ortalarında inilir" demektedir. Eren, döngüsel göçer yaşamın başlama zamanlarını göç sürelerini de hesaba katarak belirtmektedir [23].

köpek yavruları dahi bu yüklerin üzerinde kısa zincir veya kolanlarla bağlanmış olarak giderlerdi[24].

Hayvanlar ise türlerine göre göçe ayrı ayrı hazırlanırdı. Yani boğalar ve atlar (aygırlar) bağlı olarak ayrı bir yerde tutulurken, keçi, koyun ve sığır sürüleri ayrı guruplar halinde tutulurdu. Göçün başımı ise en güzel giysisini giyen genç kız ya da yeni gelinler ellerinde kirmanları ve üstlerinde en güzel giysileri ile çekerlerdi. Aşiretin bazı erkekleri atlara binerek önden giderler ve ilk konalgayı (mola/konaklama yeri), gelen göç kervanı için çevirip hazırlarlardı[24].

Batı Akdeniz Bölgesi Yörüklerince Kullanılan Yaylaklar ve Göç Yolları

Antalya muhitinde yaşayan Yörük aşiretlerinin konargöçer yaşam içinde kullandıkları en önemli üç göç yolu vardır. Bunlar:

Birincisi Serik'ten itibaren Kesikbeli, Gembos ve Eynif ovaları vasıtasıyla Anamas'a ulaşan yol,

İkincisi Burdur, Keçiborlu, Uluborlu ve Şuhut üzerinden Akşehir'in Sultandağı'na ulaşan yol,

Üçüncüsü ise Antalyayı Korkuteli'ne bağlayan yoldur. Yaylalar sırasıyla Anamas, Sultandağı ve Korkuteli'nin Yağca, Söbüce, Kızılcadağ ve Taşkesiği yaylalarıdır[23].

Her aşiretin göç yolu üzerinde belirli noktalarda konaklama/dinlenme yerleri bulunurdu, bu yerlere ise konalga derlerdi. Daha önce aynı yoldan gidip gelen develer bu yolu ve konaklama yerlerini çok iyi bilirdi. Develer herhangi bir konaklama yerine varınca kendiliğinden çökerlerdi. Zira develer de, bu tür yolculuklara alışmış olduklarından, dinlenme yerlerini içgüdüsel olarak bellemişlerdi. Bu nedenle "Develere normal dinlendirme yapmadan, konaklama yeri sınırından bir adım dahi attırmak imkânsızdır"[25].

Antalya muhitinde Yörük aşiretleri içinde konargöçerliği 1980'lere kadar sürdüren nüfusu en kalabalık aşiretlerden; Honamlı, Karakoyunlu, Sarıkeçili, Karahacılı, Yeniosmanlı ve EskiYörük aşiretlerinin kullandıkları yaylak güzergâhları, konalgaları ve yaylaları aşağıdaki haritalarda verilmiştir. Bu aşiret mensupları arasında halen yarı-konargöçer yaşam sürenler mevcuttur. Özellikle Karakoyunlu aşireti mensupları Serik-Anamas Çayır yaylası gidiş gelişlerini halen sürdürmektedir. Diğer aşiretler ise çoğunlukla yerleşik yaşama geçtikleri yerlerde bulunan yaylalara çıkarak yarı-konargöçer yaşam sürmektedir.

Karakoyunluların Anamas Dağındaki Çayır Yaylası, Hacıcelillerin Kefenlik Yaylası, Bozkır tarafında Sülek Yaylası gibi bazı yaylalar ismi sayılan aşiretlerin tapulu arazisidir. Aşiretler, yaylaların ekip-dikilebilir kısımlarında ufak çaplı buğday, arpa gibi bitkisel üretim de yapmışlardır. Tapulu yaylalarda aşirete bağlı her ferdin mülkü de ayrıdır. Çayır ve Sultandağları'nın bazı yaylalarının ise rakımları çok yüksek olduğu için oralarda ancak arpa tarımı yapılmıştır[1].

Yörükler yaz ayının çok sıcak ve nemli olmasından dolayı buldukları yerden daha serin olan civar muhitteki yaylalara Nisan ayı sonlarında göçerler. Batı Akdeniz bölgesinde 1970'lere kadar hayvancılık çok rahat bir şekilde yapılırken 1980 sonrası dönemde tarım alanlarının genişlemesi ve sulu tarımın yaygınlaşması nedeniyle hayvan otlatma alanları her geçen gün daralmıştır. Yaylak-kışlak arasındaki yollar üzerinde yeni yerleşim yerlerinin ve tarım alanlarının oluşması konargöçer Yörüklerin hayvanlarıyla birlikte yaptıkları yaylak-kışlak göçünü giderek zorlaştırdığından göç, arabalarla taşınarak yapılmaya başlanmıştır. Bölgede tapusu Karakoyunlu Yörüklerine ait olan Aksu Çayır yaylasında ve diğer birçok yerde halen hayvancılık faaliyeti bu şekilde yürütülmektedir.

Bitkisel Üretim

Türkler Orta Asya'dan beri hayvancılık yanında bitkisel üretimle de meşgul olmuşlardır. Fakat konargöçer hayat süren Yörükler için bitkisel üretimin bağlayıcılığı nedeniyle bitkisel üretim çoğunlukla ikincil planda yer almıştır. Konargöçer Yörükler iklim koşullarının elverişli olduğu yaylalarda ve kışlalarda kısmi ziraat yapmışlardır[1]. 16. Yüzyılda Çukurova ve Maraş muhiti yoğun bir konargöçer Türkmen nüfusuna ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Anadolu'nun çoğu yerinde iskân olup konargöçerliği terk eden Türkmenler bu bölgede kısa mesafeli yaylak-kışlaklar arasında konargöçer yaşam sürmüşler aynı zamanda tarımsal üretimde yapmışlardır. Bazı durumlarda 16. Yüzyıl tapu tahrir defterlerinin de gösterdiği üzere bitkisel üretimle uğraşan Türkmenlerin-Yörüklerin gelirleri asli meslekleri olan hayvancılıktan daha fazla olduğu görülmüştür[26]. 1532 yılından sonra bazı durumlarda yerleşik hayata geçmeye mecbur kalan Yörükler, bunu kısa bir uyarlanma dönemi içinde fazla zorlanmadan gerçekleştirebilmişlerdir. Yörükçülük yaşantısı içinde hayvancılık ekonomisiyle geçinen Oğuz Türkleri yaylak ve kışlaklarında yaptıkları otlatıcılık faaliyetlerini, sık sık bitkisel üretimle tamamlamışlardır [27].

20. yüzyıl Cumhuriyet Türkiye'sine gelindiğinde ülkede 1950'lerden sonra tarımda makineleşmenin artmasıyla birlikte yerleşik halk tarafından yeni tarım arazileri açılmaya; var olan araziler ise her yıl ekilmeye başlanmıştır. Bu durum hayvancılık ekonomisiyle idame olan Yörüklerin aleyhine olmuştur. Hayvanların otlak yerleriyle göç yollarında çiftçi- çoban kavgaları olmaya başlamış göç ile yaylak-kışlak-güzlek arasında gitmek her geçen gün zorlaşmıştır. 1980'lerden itibaren ise hayvanlar kışladan yaylaya göç ile değil kamyonlarla taşınmaya başlanmıştır.

Çukurova muhitinde yer alan Gaziantep Nurdağı Nogaylar Köyünde 1950'li yıllarda konargöçer Yörüklerin köyde meskûn olmalarıyla ilgili yapılan araştırma sonuçları da göstermektedir ki yerleşen halk 1970'lere geldiğinde yaklaşık 15 yıldır pazara yönelik bitkisel ürünler (pamuk, buğday, fasulye, ayçiçeği) ekip-dikmektedir[28]. Meskûn olan Yörüklerde bitkisel üretim faaliyeti temel geçim kaynağı olurken, küçükbaş hayvancılık ikincil plana kaymıştır.

İskân olan her Yörük aşireti-obası mensubu bitkisel üretime aynı derecede intibak edememiştir. Hayvancılık ekonomisiyle idame olan Yörükler pazara hayvansal ürünler götürüp pazardan tahıl ürünleri satın almışlardır. Ülkemizde çoğunluğu Akdeniz ve Ege Bölgesinde yaşayan Yörükler 1940'lardan itibaren toprak sahibi olmaya başlamıştır[29]. İlerleyen yıllarda Yörükçülüğü bıraktıkları zaman çoğunun arazisi olmasına rağmen zirai faaliyetlerde pek çoğu randımanlı sonuçlar alamamıştır. Plansız gerçekleşen iskânlar sonucunda Yörüklerin çoğu ilk zamanlar tarımdan ve yerleşik hayata geçtikleri için de eskisi gibi hayvancılıktan iyi verim elde edememişlerdir[30,15].

Yörükler yaşadıkları coğrafi konuma ya da obalarına göre kısmen ya da ağırlık olarak hayvancılıkla birlikte bitkisel üretimde gerçekleştirmişlerdir. Önceleri bu üretim çoğunlukla ihtiyacı karşılamaya yöneliktir.

Meskûn olan Yörüklerin genel olarak artı değere yönelik bitkisel üretim yapmaları 1960 sonrası başlamıştır. Keçilerini, sebze ve narenciyeye zarar verişinden ve para ihtiyacından deveyi de yaylaya kamyonla gitme imkânı olduğundan satan Yörükler kendi kültürlerini daha önce yaşayarak yerleşik hayata geçen Türkmenler gibi önceleri bazı sorunlar yaşasalar da çoğunlukla kolayca meskûn olmuşlardır. Bu yüksek intibak ve kabiliyetini Eröz'ün 1960'larda yaptığı

alan araştırmasında Ali Ağa şöyle belirtmiştir: “*Bana urya gibi gelirdi. Acaba evi nasıl yapacaz? Suyu nasıl sulacaz, nasıl ekecez? Fakat alıştık. Yanımızdaki ziraat mektebinden 15 gün evvel turfanda sebze çıkarır olduk; öğrendik*”[15].

Yörükler, 1980 öncesi çoğunlukla tahıl tarımı (Buğday, Arpa, Çavdar, Mısır), kuru bakliyat (Nohut, fasulye Mercimek vb.) ağırlıklı üretim yaparken, 1980 sonrası meyve (Elma, Kiraz, Vişne, Ceviz, Narenciye) ve sebze (Domates, Biber, Patlıcan vb., Pamuk) tarımına doğru bir geçiş yapmışlardır. Yapılan bitkisel üretim faaliyetlerinin türü ve icra şekli yaşadıkları coğrafi koşullara göre şekillenmektedir.

Yörüklerin Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri

(Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri)

YÖNTEM

Araştırma, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada, konuyla ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında ise, araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan soru formlarının araştırma sahasında uygulanmasından elde edilen bulgulardan oluşmaktadır. Alan çalışmasında nicel ve nitel araştırma tekniği birlikte kullanılmıştır. Nitel ve nicel veriler eşliğinde bir durum çalışması ortaya konulmuştur. Görüşmede yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formlarından elde edilen veriler -açık uçlu olanlar kategorileştirilerek- bilgisayar ortamında, paket istatistik programıyla analiz edilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Bu çalışmanın ampirik bulgularının toplandığı araştırma alanı Batı Akdeniz Bölgesidir. Veri kaynağımız olan bireyler kartopu örnekleme tekniği ile bu bölgede yaşayan Yörüklerden seçilmiştir. Görüşme yapılan kişiler; çoğunlukla Cumhuriyetin ilanından sonra yerleşik hayata geçen yarı-konargöçer yaşam süren ve halen Isparta, Burdur ve Antalya’da, 43 farklı köyde/mahallede yaşayanlar ile bunlarla akrabalık bağı olan ve zaman içinde Isparta, Burdur, Antalya il merkezleriyle, bunlara bağlı Şarkıkaraağaç, Serik, Manavgat ve Alanya ilçe merkezlerine yerleşerek, kent yaşam biçimini sürdürmekte olan Yörüklerden oluşmaktadır.

Araştırma evrenini belirlemek açısından, kırsal alan ve şehir merkezlerindeki konargöçer kökenli Yörük nüfusunun tam sayımı mümkün olmadığından; araştırma örnekleme, kartopu örnekleme tekniğiyle oluşturulmuştur. Araştırmada; bölgede yaşayan ve bir kısmıyla yerleşik bir kısmıyla da halen yarı konargöçer yaşamı devam ettiren, 90’ı kırsal alanlarda 90’ı da kentsel alanlarda yaşayan toplam 180 Yörük kökenli bireyle görüşülmüştür.

Katılımcılara uygulanan soru formu 25 Ağustos 2013-02 Eylül 2015 tarihleri arasında uygulanmıştır. Görüşmeler esnasında katılımcıların rızasına bağlı olarak kamera-ses kaydı yapılmış ya da fotoğraf çekilmiştir. Görüşme yaparken görüşmenin mümkün olduğunca, görüşülenin etki altında kalmayacağı bir ortamda yapılmasına özen gösterilmiştir.

BULGULAR

Demografik Özellikler

Araştırma için hazırlanan görüşme formu köyde/konargöçer yaşayan 85 erkek 5 kadın, şehirde yaşayan 86 erkek 4 kadın olmak üzere toplam 180 Yörük bireye uygulanmıştır. Örneklem grubunun %95’i erkek, %5’i

kadınlardan oluşmaktadır. Görüşülenlerin tamamına yakını erkeklerden oluşmakla birlikte, araştırmamız esnasında görüşme yapılırken gerek köyde/mahallede meskûn/yarı-konargöçer yaşayanlarda gerekse şehirde yaşayanlarda katılımcıların yanlarında çoğunlukla eşleri de bulunmuştur. Eşler söz hakkı ortaya çıktığında görüşmeyi yönlendirmişlerdir.

Araştırmada örneklemin güvenilirlik ve geçerliğini yüksek tutabilmek, ayrıca konargöçer ve yerleşik kültürü yaşamış kişilerden seçebilmek için örneklem seçiminde, katılımcıların yaş ortalamaları yüksek tutulmaya çalışılmıştır. Köyde ve yarı konargöçer yaşayanların yaş ortalamaları 65-69 iken şehirde yaşayanların 50-55’dir. Köyde yaşayan/yarı konargöçer Yörüklerin en genci 39 yaşında³ en yaşlısı ise 92 yaşındadır⁴. Şehirde yaşayanların en genci 36 yaşında⁵ en yaşlısı ise 87 yaşındadır⁶.

Mesleki Özellikler

Köyde ve yarı konargöçer yaşayan yani kırsal yaşam süren Yörüklerin en çok yaptığı iş çiftçilik ve hayvancılıktır (%54,4). Sadece çiftçilik yaparak tarım ekonomisiyle geçinenlerin oranı yaklaşık %16 iken; sadece hayvancılıkla geçimini sürdürenlerin sayısı her geçen gün azalmaktadır (%6,7). Kırsal yaşamda hayvancılık ekonomisine bağlı ortaya çıkan en önemli meslekler kabzımallık ve yoğunçuluktur. Buldukları coğrafi koşullara hızlı bir şekilde adapte olan Yörükler coğrafyanın sağladığı iktisadi kaynaklara göre balıkçılık, ormancılık mesleklerini de yapmışlardır. Kırsal yaşam sürenler arasında devlet kadrosunda yalnızca bir kişi imam olarak çalışmaktadır.

Şehirde yaşayan Yörüklerin şehre göç etme nedenleri çoğunlukla devlet kadrosunda istihdam edilmek içindir. Şehirde yaşayan Yörükler arasında en yaygın meslekler; öğretmenlik (%21,1), memurluk (%13,3), esnafılık (%12,2), akademisyenlik ve işçilik (%7,8).

Mekânsal Özellikler

Batı Akdeniz Bölgesinde 43 farklı noktada köyde/mahallede kırsal yaşam sürerek tarımsal faaliyetlerle geçinen ya da yarı konargöçer yaşam süren bireylerle görüşülmüştür. Bu yerleşim yerlerinden 41’i sürekli ikametgâh olarak köy/mahallede yaşarken, Aksu Çayır Yaylasında hayvancılık yapan 2 kişinin yaşadığı Antalya’nın Aksu ve Serik ilçe merkezlerinden yani kentsel alanlardan oluşmaktadır.

Şehirde yaşayanların yaşam yerleri ise Isparta, Burdur, Antalya il merkezleriyle, Alanya, Manavgat, Serik ve Şarkıkaraağaç ilçe merkezlerinden oluşmaktadır.

Araştırma verilerimize göre köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar ile şehirde yaşayanların memleketlerinden 12’si kesişmektedir (Aşağıtirtar, Aziziye, Çakallar, Gedikli, Karadayı, Karaöz, Karayaka, Keçili, Kızıllı, Kozaağaç, Sarıkaya, Yeniköy). Şehirde yaşayanların memleketine göre dağılım ise 45 farklı noktada 41 köy-mahalleyi kapsamaktadır. Şehirde yaşayanlarda 4 kişinin doğum yeri (%4,4) ilçe merkezidir. Araştırma örneklemin doğum yerleri itibarıyla dağılımına bakıldığında Isparta, Burdur, Antalya, Konya ve Mersin illerinde 76 farklı yerleşim yerinden oldukları görülmektedir. Bir başka ifadeyle şehirde

3-M. Ş., Doğum Tarihi:1974, Görüşme Yapılan Yer: Alanya Çakallar Mahalle.

4-Hacı M. Ö., Doğum Tarihi: 1920, Görüşme Yapılan Yer: Antalya, Aksu Karaöz Yörükler Mahalle.

5-M.D., Doğum Tarihi:1978, Görüşme Yapılan Yer: Isparta, Memleketi: Mersin Toroslar Arslanköy Mahalle

6-B.G., Doğum Tarihi:1926, Görüşme Yapılan Yer: Şarkıkaraağaç.

yaşayanların tamamına yakınının memleketi (%97) Isparta, Burdur, Antalya, Konya ve Mersine bağlı mahalle/köydür. Memleketi il ve ilçe merkezi olanlar; Antalya Kepez (1), Şarkıkaraağaç (1) ve Isparta Aksu ilçe merkezi (2) olan 4 kişi bulunmaktadır. Bu Yörükler ilçe merkezlerine dedelerinin zamanında (1940 öncesi) gelip yerleşmişlerdir.

Türkiye’de Yörük göç yollarından en önemlisi Isparta-Antalya arasındadır. Bu bölgede yüzyıllardır yaylak kışlak arası sürekli nüfus ve hayvan hareketliliği yaşanmaktadır. Araştırma verilerimize göre de Isparta’nın Yörük

köylerinden göç edip Antalya şehir merkezinde yaşayan Yörükler bulunmaktadır (Bkz. Tablo1).

Tablo.1 Batı Akdeniz Bölgesinde Mevcut Olan Yörüklerin Yaşadığı/Doğduğu İl-İlçe-Köy-Mahalle

İLİ	İlçesi	Köyü	Köyde/Yarı Konargöçer Yaşayanların Sayısı	Şehirde Yaşayanların Sayısı
ISPARTA	Isparta- Mrk	Büyükhaçlar		1
		Çobanisa		1
	Aksu(Anamas)			2
		Eğirdir	1	
		Havutlu		2
		Sofular		1
	Gelendost	Keçili	4	1
		Yenice		1
	Keçiborlu	Özbahçe		1
		Senirkent	5	
		Garip		1
		Sütçüler	1	
	Şarkıkaraağaç	Yesilyurt		2
		Karayaka	2	5
		Gedikli	15	23
		Sarıkaya	5	1
		Şarkıkaraağaç Merkez		1
		Yenicekale		1
	Yalvaç	Yeniköy	3	3
		Aşağıtirtar	2	1
	Kozluçay		1	
	Yukarıtirtar	1		
	Toplam	39	49	
BURDUR	Altmıyayla	Balık	2	
		Kızılkaya		1
	Bucak	Kızıllı	4	1
		Burdur-Mrk	1	6
		Çalılıca	1	
		Kapaklı	1	1
		Kocapınar	5	
		Kökez	2	
	Çavdır	Büyükalan		1
		Kozağaç		1
	Kemer	Elmacık		1
		Yeşilova		1
	Çardak		2	
	İğdir			
	Toplam	16	15	
ANTALYA	Aksu	Aksu Merkez	1	
		Çamköy		1
		Güroluk		2
		Karaöz	1	1
		Yeşilkaraman		1
		Alanya		1
		Esentepe		1
		Çakallar	2	3
		Okurcalar	1	
		Döşemealtı	Akkoç	4
	Elmalı	Büyüksöğle	1	
		Çukurelma	1	
	Korkuteli	Bayatbademler	1	
		Esenyurt	2	
	Kepez	Göksu Mah.		1
		Kumluca	2	
		Erentepe		1
		Sarıcasu		1
	Manavgat	Yazır	1	
		Çakış		1
		Çolaklı	1	
		Saraçlı	2	
	Serik	Abdurrahmanlar	1	
		Akcapınar	1	
		Bilginler	1	
		Çakallık		1
		Deniztepesi		1
Gebiz		2		
	Kadriye	1		
	Karadayı	2	3	
	Kayaburnu	1		
	Kozaağaç	2		
	Sarıbalı	1		
	Serik Merkez	1		
	Tekeköy	1		
	Yeniköy		1	
	Yukarıkocayatak	1		
	Toplam	35	18	
KONYA	Doğanhisar	Deştiğin		1
		Örnekköy		2
	Yunak	Özyayla		1
		Sevinç		2
	Toplam		6	
İÇEL	Gülнар	Taşoluk		1
		Toroslar		1
		Toplam		2
GENEL TOPLAM			90	90

Toprak Sahipliği

Kırsal yaşam sürenlerde toprağı olmayan sadece 1 kişidir. Bu şahsın hâlihazırda toprak sahibi olmamasının nedeni; yaşlılık dolayısıyla topraklarını çocukları arasında pay etmiş olmasındadır. Şehirde yaşayan Yörüklerin tamamına yakınının ise (%81,1) göç ettiği yerde halen kendisine ait toprağı varken 1/5 inin toprağı yoktur. Toprağı olmayanlar topraklarını kardeşlerine ya da başka kişilere satmışlardır.

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar ortalama 20-25 dekar civarında toprağına sahipken, şehirde yaşayanlar ortalama 5-10 dekar toprağına sahiptir. Şehirde yaşayanlarda sahip olunan toprak miktarı köydekilerden azdır. Köyde yaşayanların yarısı (%49,9), şehirde yaşayanların ise çoğunluğu (%69,7) 20 dekardan küçük toprağına sahiptir (Bkz.Tablo2).

Tablo.2 Görüşülenlerin Sahip Olduğu Toprak Miktarı

	Köyde ve Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar		
	Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde	Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde
+4 Dekar	13	14,4	14,4	18	20,0	20
5-9 Dekar	11	12,2	26,7	30	33,3	53,3
10-14 Dekar	13	14,4	41,1	10	11,1	64,4
15-19 Dekar	8	8,9	50,0	5	5,6	70
20-24 Dekar	11	12,2	62,2	4	4,4	74,4
25-29 Dekar	6	6,7	68,9	3	3,3	77,7
30-34 Dekar	5	5,6	74,4			
35-39 Dekar	6	6,7	81,1	1	1,1	78,8
40-44 Dekar	1	1,1	82,2			
50+ Dekar	15	16,7	98,9	2	2,2	81
Toprağı Yok	1	1,1	100,0	17	18,9	100
Toplam	90	100,0		90	100	

Kırsal yaşam sürenlerin toprakları ortalama 6 parçadan meydana gelirken, şehirde yaşayanların toprakları ortalama 2-3 parçadan meydana gelmektedir. Kırsal yaşam sürenlerin çoğunluğunun (%65,6) toprağı 5 parçadan fazladır. Şehirde yaşayanlar sahip oldukları toprak miktarı ve buna bağlı olarak parça sayısı da azdır. Kırsal yaşam süren ve şehirde yaşayan Yörüklerin sahip olduğu arazi miktarı-sayısının ova köylerine göre az ve parçalı olduğu görülmektedir.

Bitkisel Üretim ve Hayvancılık Yapma

Köyde/konargöçer yaşayan Yörüklerin tamamına yakını (%90) bitkisel üretim ve hayvancılık ile uğraşırken %10'u

yaşlılık ya da sağlık problemleri nedeniyle bu etkinliği bırakmışlardır.

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanların yarıdan çoğu (%53,3) bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetini birlikte yaparken sadece tarımla uğraşanların oranı %30; sadece hayvancılık yapanların oranı ise %6,7'dir.

Şehirde yaşayan Yörüklerin %52,2'si sadece bitkisel üretim, %4,4'ü ise bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetini sürdürmektedir. Şehirde yaşayanların yarıya yakını Yörükçülüğün iktisadi faaliyetlerini yapmayı bırakmışlardır (%43,3) (Bkz. Tablo 3).

Tablo.3 Görüşülenlerin Ziraat-Hayvancılık Yapma Durumu

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar		
	Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde	Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde
Bitkisel ve Hayvansal Üretim	48	53,3	53,3	4	4,4	4,4
Bitkisel Üretim	27	30,0	83,3	47	52,2	56,7
Hayvansal Üretim	6	6,7	90,0			
Tarımsal Faaliyet Yapmayan	9	10,0	100,0	39	43,3	100,0
Toplam	90	100,0		90	100,0	

Bitkisel Üretim

Kırsal yaşam süren Yörüklerden %83,3'ü şehirde yaşayanların %56,7'si halen bitkisel üretime devam etmektedir. Kırsal yaşam sürenler bitkisel üretimi bir gelir kaynağı olarak yapmaya devam ederken; şehirde yaşayanların çoğunluğu biraz hobi biraz gelir kaynağı olarak bu faaliyeti sürdürmektedir (%71).

Kırsal yaşam sürenler bitkisel üretimi bizzat kendileri yaparken; şehirde yaşayan Yörükler memleketlerinde kendilerine ait topraklarda yapılan bitkisel üretimin genellikle takibini yapmakla yetinmektedirler (%21,1). Akrabalık bağı ile tarlasına bakanların oranı %13,4'tür. Köyünde akraba bağı zayıflayan ya da akrabalarından bu tarlalara bakma imkânı olmayanlar, topraklarını icara vererek (%7,8); ortakçıya vererek (%5,6), veya işçi tutarak (%4,4) bitkisel üretim faaliyetini yürütmektedirler.

Türkiye'de kırsal kesimde yaşayan halk tarafından

bitkisel üretim faaliyetleri içinde en çok ekimi yapılan tahıl türü buğdaydır. Bu durum Yörükler için de geçerlidir. Ülkemizde buğday ekim alanları 2002-2016 yılları arasında %17 oranında azalmıştır[31]. Buğday ekim sahalarının daralması ya da ekimin terk edilmesi Yörükleri de etkilemiştir. Bitkisel üretimi sürdüren Yörüklerden kırsal yaşam sürenlerin %61'i; şehirde yaşayanların ise %17,6'sı buğday ekmektedir. Buğdayın girdi fiyatlarının sürekli artmasına karşın ton fiyatının aynı oranda artmaması nedeniyle ekenlerin sayısı her geçen gün azalmaktadır. Kırsal yaşam sürenlerde olduğu gibi şehirde yaşayanların da bitkisel üretim faaliyetlerinde tahıl üretiminin oranı her geçen gün azalmaktadır. Kırsal yaşam süren ve bitkisel üretimi sürdürenlerin çoğu hayvanların yem ihtiyacı için arpa (%38,57) çavdar, fink (%1,3) ürettiren son yıllarda endüstriyel alanda kullanılmak üzere yulaf da ekmeye başlamışlardır (%1,3). Şehirde yaşayanların %10'u arpa

ekmeye devam etmektedir. Bakliyat üretimi kırsal yaşam sürenlerde %9 şehirde yaşayanlarda %2'dir.

Kırsal yaşam sürenlerde pazara yönelik sebze üretimi son yıllarda giderek azalmıştır. Bitkisel üretim yapan katılımcılar, sebze üretiminin çiftçiye bıraktığı kârın giderek azalması nedeniyle üretimin de azaldığını belirtmişlerdir. En çok üretilen domates, biber, patlıcan vb. (%8) ve pancardır (%5). Şehirde yaşayanlar arasında sebze üretimini pazara yönelik yapan biri bulunmamaktadır.

Bitkisel üretime devam eden Yörükler en çok meyve tarımı yapmaktadır. Kırsal yaşantı içinde bitkisel üretim yapanlar arasında en çok üretilen meyve kiraz (%24), vişne (%23), elma (%9), kayısı ve turunçgillerdir (%4). Şehirde yaşayan Yörüklerin en çok ürettikleri meyveler ise kiraz (%43), vişne (%20), ceviz (%14), nar (%12), turunçgillerdir (%8). Şehirde yaşayanlar kırsal yaşam sürenlerden farklı olarak ceviz (%14), şeftali (%6), üzüm (%4) ve erik-badem (%2) yetiştirmektedir. Şehirde yaşayanlar arasında köylerine

ceviz- badem ağacı dikenlerin sayısı artmıştır. Çünkü bu meyvelerin iki önemli artışı bulunmaktadır. Birincisi kısa zaman aralığında toplanma zorunluluğunun bulunmaması, ikincisi ise depolama kolaylığı sayesinde toplandıktan sonra istenilen zamanda pazara çıkartılarak satılabilmesidir.

Bitkisel üretimde karşılaşılan en önemli sorun girdi maliyetinin yüksekliğidir. Köyde yaşayan ve bitkisel üretim yapanların %100'ü şehirde yaşayanların ise %53'ü bu sorundan şikâyetçidir. Pazarlama sorunu üreticilerin karşılaştıkları ikinci en önemli sorundur. Bitkisel üretimde üçüncü sorun ise su yetersizliğidir. Şehirde yaşayanların tarımda karşılaştıkları sorunlar arasında iş gücü yetersizliği önemli bir yer tutmaktadır (%6). Zira onlar bitkisel üretimin yoğun olarak yapıldığı dönemde, işleri gereği sınırlı zamanları olduğu için ürünlerini biran önce tarladan kaldırmak istemektedirler. Bu dönemde yoğun iş gücü talebi olduğu için iş gücü arzı bu talebi karşılamada bazen yetersiz kalabilmektedir (%6) (Bkz. Tablo 4).

Tablo.4 Görüşülenlere Göre Tarımda Karşılaşılan Sorunlar

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar		
	Cevaplar		Olguların Yüzdesi	Cevaplar		Olguların Yüzdesi
	N	Yüzde		N	Yüzde	
Girdi Maliyeti Yüksekliği	75	67,0	100,0	47	52,8	92,2
Su Yetersizliği	13	11,	17,3	2	2,2	3,9
Pazarlama Sorunları	21	18,8	28,0	31	34,8	60,8
İşgücü Azlığı	3	2,7	4,0	5	5,6	9,8
Köyün Uzaklığı				1	1,1	2,0
Bölünmüş Arazi				1	1,1	2,0
Yol Bozukluğu				1	1,1	2,0
Zirai Hastalıklar				1	1,1	2,0
Toplam	112	100,0	149,3	89	100,0	174,5

Kırsal yaşam sürenlerin %90,7'si, şehirde yaşayan ve bitkisel üretim yapanların %94,1'i tarım sigortası yaptırmamaktadır. Sigorta yaptırmamanın en önemli nedenleri maliyet yüksekliği ve gerek duymamaktır. Ürün ve arazi azlığı, özellikle şehirde yaşayanlarda, sigorta yaptırmamanın en önemli nedenleri arasındadır.

Hayvancılık Faaliyetleri

Hayvancılık Yörüklerin temel ekonomik faaliyetidir. Bir başka deyişle *Yörükçülük* demek konargöçer hayat içinde özellikle keçi-koyun besiciliği yapmak demektir. Yörükler küçükbaş (keçi, koyun) ve büyük baş (inek) hayvan ve arı yetiştirmektedir. Arıcılık faaliyeti çok yaygın değildir. Kırsal kesimde motorlu taşıtların yaygınlaşmadığı 1960 öncesinde, ulaşımını deve, at, eşek ve katırla karşıladıkları için bu hayvanları kendileri yetiştirirlerdi. Alan araştırmasından elde edilen verilerde de kırsal yaşam süren yerleşik ve yarı konargöçer Yörüklerin küçükbaş ve büyük baş hayvancılık ile birlikte az da olsa arıcılık yapmaya devam ettikleri görülmüştür. Görüşülenler arasında at, eşek ve deve kullanan kimse yoktur.

1960'ların başlarında Antalya sahil şeridinde Yörüklerin yaklaşık 16.000 nüfusu ve 150.000 baş hayvanları vardır. O, yıllarda Antalya muhitinde Karakoyunlular Yörükçülüğün esaslı konargöçer yaşamı sürdüren en kalabalık Yörük

aşiretidir. 300 çadırdan fazla [15] aşiret mensubu tıpkı diğer Yörük aşiret ve obaları gibi atalarından gördükleri biçim ve güzergâh üzerine her yıl mutad bir şekilde mevsime bağlı döngüsel konargöçerliği Toros Dağlarında veya bu dağları aşarak iç Anadolu yaylalarında sürdürmeye devam etmekteydi. Yörük aşiret ve obaları arasında, günümüzde konargöçer yaşam süren sadece Sarıkeçili aşiretinden küçük bir grup kalmıştır. Onların da sayıları her geçen gün azalmaktadır. İsteyerek ya da istemeyerek bir yerleşim yerinde meskûn olmaktadır[32].

Köyde ve konargöçer yaşayanların %40'ı hayvan besiciliğini bırakmıştır. Kırsal yaşam süren Yörükler arasında atadan gelen iktisadi faaliyet türü olan küçükbaş hayvancılık (kıl keçisi ve koyun) yapanların oranı giderek azalmıştır (%37,5). Yörüklerin küçükbaş hayvanın yanında 3-5 civarında çoğunlukla yerli kara inek beslediği görülmüştür (%10).

Ülkemizde Yörüklerin çoğunun Cumhuriyet sonrası tâbi oldukları iskân politikalarına ve çağın koşullarına bağlı olarak geçirdikleri toplumsal değişim ve dönüşüm onları yarı konargöçer bir hayata mecbur kılmıştır. 1980 sonrası yaşanan modernleşme dinamikleri Yörüklerin tamamına yakını ciddi manada her yönüyle etkileyerek yerleşik hayata meylettirmiştir. Günümüzde Yörükler Anadolu

coğrafyasında yüzyıllardır besiciliklerini yaptıkları keçilerin (Kıl Keçisi, Honamlı Keçisi, Kilis ve Maltız keçileri) yerine daha uysal olduğu için kapalı mekânlarda yaşayabilen Saanen keçisi; koyunculukta ise Karakoyun ve Akkoyun (Akkaraman, Mor Karaman, Dağlıç, Malya vb.) yerine çok

fazla gezek olmayan kapalı mekânda rahat yaşayan Merinos vb. koyunlar beslemeye; dağda otlamaya uygun olan yerli kara ineklerin yerine besihane inekçiliğine (Holstein ve Simental inekler) yönelmişlerdir (Bkz. Tablo 5).

Tablo.5 Görüşülenlerin Besiciliğini Yaptığı Hayvanın Türü

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar	
	Cevaplar		Olguların Yüzdesi	Cevaplar	
	N	Yüzde		N(Sayı)	Yüzde
Kıl Keçisi	11	17,5%	20,4%	1	1,1%
Saanen Keçisi	3	4,8%	5,6%		
Koyun	13	20,6%	24,1%		
Yerlikara İnek	8	12,7%	14,8%		
Melez İnek	8	12,7%	14,8%		
Holstein İnek	16	25,4%	29,6%	3	3,3%
Arıcılık	4	6,3%	7,4%		
Hayvancılık Yapmayan				86	95,6
Toplam	63	100,0%	116,7%	4	4,4

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar genellikle Holstein inek besiciliği yapmaktadırlar. Çünkü bu inekler süt verimliliği en yüksek inek türüdür. Şehirde yaşayan büyük baş hayvancılık yapanlar profesyonel olarak çiftlikte süt inekçiliği yapmaktadırlar.

Kümes hayvancılığı bir gelir kapısı olarak görülmediğinden besleyen sayısı yaklaşık %25 civarındadır. Besleyenler çoğunlukla kendi et-yumurta ihtiyaçlarını karşılamak için az sayıda kanatlı kümes hayvanı

beslemektedir. Günümüzde köylüler şehirde yaşayanlar gibi kümes hayvanlarından karşılanan et ve yumurta ihtiyacını çoğunlukla marketlerden/kasaplardan ya da komşularından satın alarak temin etmektedirler.

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanların besiciliğini yaptığı büyükbaş hayvan sayısı ortalama 5'dir. Şehirde yaşayanlarda ise hayvancılık yapanların sayısı az, sahip olunan hayvan miktarı sayısı da kırsal yaşam sürenlerden fazladır (50+) (Bkz. Tablo 6).

Tablo.6 Görüşülenlerin Besiciliğini Yapmakta Olduğu Büyükbaş Hayvanın Sayısı

	Köyde ve Konargöçer Yaşayanlar				Şehirde Yaşayanlar			
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
+4	21	23,3	65,6	65,6				
5-9	6	6,7	18,8	84,4				
10-14	2	2,2	6,3	90,6				
15-19	1	1,1	3,1	93,8				
30-34	1	1,1	3,1	96,9				
40-44	1	1,1	3,1	100,0				
50+					3	3,3	100	100
Toplam	32	35,6	100,0					
Büyük Baş Hayvancılık Yapmayan	58	64,4			87	96,7		
Toplam	90	100,0			90	100,0		

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlarda ortalama küçükbaş hayvan sayısı 60-70'dir. Osmanlı devleti döneminde Yörükler çoğunlukla küçükbaş hayvan sürüsü sahibidirler. Devleti Aliye'de sürü 300 küçükbaş hayvandan oluşurken[33] günümüz Yörüklerinde sürüyü oluşturan hayvan sayısı azalmıştır⁷ yüzün üzerinde küçükbaş hayvanı

olanların oranı %42,3'tür. Örneklem içinde şehirde yaşayanlar arasında küçükbaş hayvancılık yapan yalnızca bir kişi bulunmaktadır. Bu kişinin besiciliğini yaptığı hayvan sayısı ise 100'ün üzerindedir (Bkz. Tablo 7).

7-Konargöçer Yörüklerden alınan Ağnâm vergisinin hesaplanmasında kuzulu koyun kuzusuyla, oğlaklı keçi oğlağıyla beraber sayılır; koyun ve keçilerin sayısı 300 olduğu zaman sürü tâbir edilir ve 5-akça ağıl resmi alınır [33]

Tablo.7 Görüşülenlerin Besiciliğini Yapmakta Olduğu Küçükbaş Hayvanın Sayısı

	Köyde ve Konargöçer Yaşayanlar				Şehirde Yaşayanlar			
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
1-10	2	2,2	7,7	7,7				
11-20	6	6,7	23,1	30,8				
21-30	1	1,1	3,8	34,6				
31-40	2	2,2	7,7	42,3				
41-50	1	1,1	3,8	46,2				
61-70	2	2,2	7,7	53,8				
91-100	1	1,1	3,8	57,7				
101+	11	12,2	42,3	100,0	1	1,1	100	100
Toplam	26	28,9	100,0					
Küçük Baş Hayvancılık Yapmayan	64	71,1			89	98,9		
Toplam	90	100,0			90	100		

Köyde yaşayanlar küçükbaş hayvancılığı ortalama 1985-1989 yıllarında; şehirde yaşayanlar ise 1965-1969 yıllarında bırakmıştır. Şehirde yaşayan Yörükler şehre göç etmeden önce küçükbaş hayvanlarını satmışlardır.

Konargöçer yaşam süren Yörükler arasında küçükbaş hayvancılığı ilk bırakma 1950-1954 yılları arasında başlamıştır. Bu tarihler, Cumhuriyet Türkiye'sinde, Yörüklerle yönelik devletin uyguladığı en önemli iskân

politikasının başladığı dönemdir. Araştırmamıza katılan konargöçer Yörükler en fazla 1985-1994 yıllarında küçükbaş hayvancılığı bırakmışlardır (%23,3). En son bırakma ise 2010-2014 yıllarında gerçekleşmiştir.

Şehirde yaşayanlarda ilk bırakma 1950-1954 yıllarıken son bırakma 1985-1989 yıllarında gerçekleşmiştir (Bkz. Tablo 8).

Tablo .8 Görüşülenlerin Küçükbaş Hayvancılığı Bıraktığı Yıl

	Köyde ve Konargöçer Yaşayanlar				Şehirde Yaşayanlar			
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
1950-1954	1	1,1	2,0	2,0	1	1,1	25,0	25,0
1955-1959	1	1,1	2,0	4,0				
1965-1969	3	3,3	6,0	10,0	1	1,1	25,0	50,0
1970-1974	4	4,4	8,0	18,0	1	1,1	25,0	75,0
1975-1979	1	1,1	2,0	20,0				
1980-1984	4	4,4	8,0	28,0				
1985-1989	10	11,1	20,0	48,0	1	1,1	25,0	100,0
1990-1994	11	12,2	22,0	70,0				
1995-1999	7	7,8	14,0	84,0				
2000-2004	3	3,3	6,0	90,0				
2005-2009	4	4,4	8,0	98,0				
2010-2014	1	1,1	2,0	100,0				
Toplam	50	55,6	100,0		4	4,4	100,0	
Cevapsız	40	44,4			86	95,6		
Toplam	90	100,0			90	100,0		

Küçükbaş hayvancılığı bırakmadan önce köyde yaşayan Yörükler ortalama 25-29 yıl; şehirde yaşayanlar ise ortalama 10-14 yıl küçükbaş hayvancılık yapmışlardır. Kırsal yaşam sürenlerde en az küçükbaş hayvancılık +4 yıla kadar yapılırken en çok 50+ yıldan fazla yapılmıştır. Kırsal yaşam sürenlerde en çok küçükbaş hayvancılık 20-24 yıl arasında yapılmıştır.

Şehirde yaşayanlarda en az 5-9 yıl, en çok ise 25-29 yıl arasında küçükbaş hayvancılık yapılmıştır. Şehirde yaşayanlarda ortalama olarak 10-14 yıl arasında küçükbaş hayvancılık yapılmıştır.

Kırsal yaşam sürenlerde küçükbaş hayvancılığı 50+ yıldan fazla yapanlar örneklerimiz açısından birinci kuşak

Yörüklerdir. Onların çocukları olan 2. Kuşak Yörükler ortalama 1950-1990 yılları arasında 20-30 yıl küçükbaş hayvancılık yapmışlardır (%44).

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar küçükbaş hayvancılığı genellikle yaşlılığa bağlı olarak giderek zorlaşan bir iş olmasından dolayı; şehirde yaşayanlar ise zor iş olmasından dolayı bırakmışlardır.

Köyde yaşayanların çoğunluğu, küçükbaş hayvancılığı, çocukları yapmak istemedikleri için bırakmak zorunda kalmıştır (%34,7). Diğer nedenler ise; zor bir iş olması (%26,7), yerleşik hayata geçişle birlikte bitkisel üretime yönelme (%18,4) ve yaşlılık (%8,2) en önemli bırakma nedenleridir (Bkz. Tablo 9).

Tablo.9 Görüşülenlerin Küçükbaş Hayvancılığı Brakma Nedeni

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar		
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Otlakların Azalması	3	3,3	6,1			
Ekonomik Değil	1	1,1	2,0			
Bitkisel Üretime Yönelme	9	10,0	18,4	1	1,1	25,0
Çocuklarını Yapmak İstemedi	17	18,9	34,7	1	1,1	25,0
Zor İş	13	14,4	26,5			
Yaşlılık	4	4,4	8,2			
İş Değişikliği				2	2,2	50,0
Diğer	2	2,2	4,1			
Toplam	49	54,4	100,0			
Cevapsız	41	45,6				
Toplam	90	100,0				

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanların tamamına yakını yetiştirmesi kolay olduğu için büyük baş hayvancılığı tercih ederken (%75); Yörükler gerçekte alışkın oldukları hayvancılık ekonomisine dayalı bir yaşam sürmelerinden dolayı küçükbaş hayvancılığı bırakıp, yine daha kârlı ve kolay buldukları büyükbaş hayvancılığa yönelmişlerdir (%25).

Şehirde yaşayanlar, büyük baş hayvancılık yapmalarının en önemli nedenini, yetiştirmesinin kolaylığı (%100); mesleklerinin büyükbaş hayvancılık yapmaya uygun olması (%66,7); ekonomik getirisinin yüksek olması olarak göstermişlerdir (%33,3). Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar büyükbaş hayvancılığın ekonomik getirisinin yüksek olmadığını belirtmişlerdir. Bunun nedenleri arasında girdi maliyetlerinin yüksek olması, beslenen hayvan sayının az olması sayılabilir (Bkz. Tablo 10).

Tablo.10 Görüşülenlerin Büyükbaş Hayvancılığa Başlama Nedeni

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar		
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Cevaplar		Olguların Yüzdesi
				N	Yüzde	
Küçük Baş Hayvancılığı Bırakmamız	8	8,9	25,0			
Mesleğimin Uygun Olması				2	33,3	66,7
Yetiştirmesi Kolay	24	26,7	75,0	3	50,0	100,0
Ekonomik Getirisi Yüksek				1	16,7	33,3
Toplam	32	35,6	100,0			
Cevapsız	58	64,4				
Toplam	90	100,0		6	100,0	200,0

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlarda ortalama büyük baş hayvancılık yapma yılı 15-19 yıldır. Kırsal yaşam süren Yörüklerin, çoğunlukla 1990 sonrasında, çocuklarının artık bu işi yapmak istememesi nedeniyle büyük baş hayvancılığa yöneldikleri görülmektedir.

Görüşülenlerden %84,2'si 20-24 yıl içinde büyük baş yetiştiriciliğine başlamıştır. Bu durum küçükbaş hayvancılığı bırakmayla eş zamanlıdır. Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar ortalama 1995-1999 yılları arasında büyükbaş hayvancılığı bırakmışlardır. Görüşülenlerin çoğunluğu ise büyükbaş hayvancılığı 2000 sonrası bırakmıştır (%70). En önemli neden ise yaşlılık olarak gösterilmiştir (%62,5). Görüşülenlerin ortalama yaş aralığı 65-69'dur. Yaşlanma ile büyükbaş hayvancılığı bırakma arasında pozitif ilişki vardır. Büyükbaş hayvancılığın diğer bırakılma nedenleri ise ekonomik kazancının azalması ve zor bir iş olmasıdır (%12,5). Büyükbaş hayvancılık profesyonel olarak yapıldığında ise ekonomik getirisi yükselmektedir.

Şehirde yaşayanlar hayvancılık faaliyetini kendi köyleri dışında yürütmektedir. Hayvancılık faaliyetini yürüttükleri yerleri seçerken coğrafi koşulların hayvan yetiştirmeye uygunluğunu gözetererek buraları tercih etmişlerdir.

Şehirde yaşayıp hayvancılık yapanların %75'i işçi tutarak, %25'i ise ortakçıya vererek hayvancılık faaliyetini yürütmektedir. Ortakçıya verenler küçükbaş hayvancılık (keçi), işçi tutanlar ise büyükbaş hayvancılık (Holstein/Simental süt inekçiliği) yapmaktadır.

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlardan %60'ı halen hayvancılık yapmaktadır. Hayvancılıkta karşılaşılan en önemli sorunlar ise girdi maliyetinin yüksekliği (%98), kazancının giderek azalması (%92) ve otlak mera yetersizliğidir (%24).

Şehirde yaşayan ve büyük baş hayvan yetiştirenlere göre en önemli sorunlar girdi maliyetinin yüksekliği ve hastalıklarken (%75), küçükbaş yetiştirenlere göre en önemli sorunlar otlak/ mera yetersizliği ve çoban bulunmamasıdır (%25) (Bkz. Tablo 11).

Tablo.11 Görüşülenlere Göre Hayvancılıkta Karşılaşılan En Önemli Sorunlar

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar		
	Cevaplar		Olguların Yüzdesi	Cevaplar		Olguların Yüzdesi
	N	Yüzde		N	Yüzde	
Girdi Maliyetinin Yüksek Olması	49	44,1	98,0	3	37,5	75,0
Kazancının Azalması	46	41,4	92,0			
Hastalıklar	2	1,8	4,0	3	37,5	75,0
Otlak/Mera Yetersizliği	12	10,8	24,0	1	12,5	25,0
Yerli Irkta Destekleme Verilmemesi	1	0,9	2,0			
Çoban Bulunmaması				1	12,5	25,0
Diğer	1	0,9	2,0			
Toplam	111	100,0	222,0	8	100,0	200,0

Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlarda hayvan sigortası yaptırma oranı oldukça düşüktür (%6). Şehirde yaşayan ve büyükbaş hayvancılık yapanlar ise sigorta yaptırarak risk paylaşımında bulunmaktadır.

Görüşülenlerin hayvan sigortasını çoğunlukla maliyet yüksekliği nedeniyle yaptırmadıkları görülmektedir (%69,2). Hayvan sigortasına gerek duymama (%17) ve hayvan sayısının azlığı (%14,9) diğer nedenler arasındadır (Bkz. Tablo 12).

Tablo.12 Görüşülenlerin Hayvan Sigortası Yaptırma Durumu

	Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar			Şehirde Yaşayanlar		
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	3	3,3	6,0	3	3,3	75,0
Hayır	47	52,2	94,0	1	1,1	25,0
Toplam	50	55,6	100,0	4	4,4	100,0
Hayvancılık Yapmayan	40	44,4		86	95,6	
Toplam	90	100,0		90	100,0	

Köyde ve yarı konargöçer yaşayan Yörüklerin %60'ı hayvancılık faaliyetini sürdürmektedir (Bkz. Tablo 3, s.12). Kırsal yaşam süren Yörüklerden bazıları havalanın ısınmasıyla birlikte her yıl mutad bir şekilde yaylaya göç etmektedir. Yaylaya göç edenlerin %22,2'sinin hayvancılık, %4,4'ünün ise yaylalamak için yarı konargöçer yaşamı sürdürdüğü görülmektedir. Günümüzde kırsal yaşam süren Yörüklerin %73,3'ünün yayla kültürüyle her hangi bir bağı kalmamıştır (Bkz. Tablo 13).

Kırsal yaşam süren Yörüklerden Antalya Serik ilçesine bağlı farklı mahallelerde meskûn hayat süren 4 kişinin

Isparta Aksu ilçe merkezine (1 kişi) ve Başpınar Yaylasına (3 kişi) yaylalamaya geldikleri görülmüştür. Önceden hayvancılık için Anamas yaylalarını tercih eden Yörükler günümüzde meskûn oldukları yerlerde ki mevsimlik bitkisel üretim etkinliklerini tamamladıktan sonra sahibi oldukları büyükbaş hayvanlarını akraba ya da komşularına emanet edip, çoğunlukla eski yayla yurtlarına bu kez hayvancılık için değil tatil/dinlenme maksatlı olarak yaylalamak için mevsimlik olarak göç etmektedirler. Şehirde yaşayanlar arasında hayvancılık/yaylalamak için yaylaya çıkan kimse yoktur.

Tablo.13 Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanların Hayvancılık/Yaylalamak İçin Her Yıl Yaylaya Çıkma Durumu

	Sayı	Yüzde	Birikimli Yüzde
Hayvancılık İçin	20	22,2	22,2
Yaylalamak için	4	4,4	26,6
Yaylaya Çıkmayan	66	73,3	100
Toplam	90	100,0	

Isparta, Burdur ve Antalya il sınırları dâhilinde çok eski tarihlerden bu yana Yörüklerin kullandıkları yaylaklar bulunmaktadır. Bu yaylalar Yörüklerin “yurt”larıdır. Onlar kışlada göç ayı geldiği zaman yurtlarına adeta koşarak gelmektedirler. Hayvancılık yapanlar hayvanlarıyla, hayvancılık yapmayanlar ise anılarıyla yaylaktaki yurtlarına gelir ve güz gelinceye kadar orada kalırlar. Araştırma bulgularımıza göre Batı Akdeniz Bölgesinde (Isparta, Burdur, Antalya) yaşayan Yörükler tarafından halen kullanılmakta olan 17 yayla bulunmaktadır (Bkz. Tablo 14).

Araştırmamıza katılan Yörükler arasında Aksu Çayır yaylası ile Aksu Başpınar yaylası en çok tercih edilen yaylalardır. Özellikle Çayır Yaylası Antalya Serik muhitinde yaşayan Karakoyunlu aşireti için önem arz etmektedir.

Aksu Başpınar yaylası ve Aksu/Anamas sadece yaylalamak için Yörükler tarafından kullanılırken Aksu Çayır, Alanya Yenicepazar ve Fethiye Ören yaylaları hem

hayvancılık hem de yaylalamak için kullanılmaktadır. Diğer tüm yaylalar hayvancılık amaçlı kullanılmaktadır.

Aksu Başpınar yaylasına ve Anamas/Aksu merkeze çıkan kişilerden birer kişi Serik'teki köylerinde inek yetiştiriciliği yapmalarına rağmen ineklerini yaşadıkları yerlerde akraba-komsuya emanet ederek yazları sadece yaylalamaya gelmektedirler.

Kırsal yaşam süren Yörükler ortalama 35-39 yıldır kışladan aynı yaylaya yani evlerinden yurtlarına göç etmektedirler. Görüşülenlerden çoğu 50 yıldan fazla aynı yaylaya çıkmaktadır (%41,7). Yörüklerin yaylaya olan bakışı yaylanın maddi değerlerinin ötesindedir. Onlar için yayla coğrafi özelliklerinin yanında sosyo-mekânsal özellikleri olan yerlerdir. Onlar Yörük kültürünü yaylak-kışlak döngüselliğinde içselleştirdiği için her daim unutulmayan bir anı gözlerinin önünde canlanır. Duygusal bir bağ oluşmasından dolayı uzun süreli çıkılan yaylalara ortalama üç kuşağın çıktığı görülmüştür.

Tablo.14 Köyde ve Yarı Konargöçer Yaşayanlar Her Yıl Çıktığı Yaylanın Adı

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde
Küre-Gedikli	1	1,1	4,2
Karamıklı-Gedikli	1	1,1	4,2
Çamalan-Sarıkaya	1	1,1	4,2
Çayır -Yenişar/Aksu	6	6,7	25,0
Karacadağ-Aksu	1	1,1	4,2
Karınçöl-Alanya	1	1,1	4,2
Yenicepazar-Alanya	1	1,1	4,2
Ören-Fethiye	1	1,1	4,2
Boncuk-Dirmil	1	1,1	4,2
Avdan-Dirmil	1	1,1	4,2
Boklugöl-Aksu/Anamas	1	1,1	4,2
Karaçıkuyu-Akçeçili	1	1,1	4,2
Kanlıca/Aykırıçal-Elmalı	1	1,1	4,2
Eren-Elmalı	1	1,1	4,2
Çallıca-Burdur	1	1,1	4,2
Başpınar-Aksu/Anamas	3	3,3	12,5
Anamas/Aksu	1	1,1	4,2
Toplam	24	26,7	100,0
Yaylaya Çıkmayan	66	73,3	
Toplam	90	100,0	

Antalya muhitinde Yörük aşiretleri içinde konargöçerliği 1980'lere kadar sürdüren nüfusu en kalabalık aşiretlerden Karakoyunlular arasında halen yarı konargöçer yaşam sürenler mevcuttur. Karakoyunluların Serik-Anamas Çayır yaylası gidiş gelişleri halen sürdürmektedir. Diğer aşiretler ise çoğunlukla yerleşik yaşama geçtikleri

yerlerde bulunan yaylalara çıkarak yarı konargöçer yaşam sürmektedir.

Çayır Yaylası

Çayır yaylası Anamas Dağında deniz seviyesinden ortalama 1900 m. yükseklikte 37°49'39.89"K enlem ve 31°13'33.19"D boylamlarında; Isparta Şehir merkezine

90 Aksu ilçe merkezine 18 km uzaklıkta yer almaktadır. Bu yayla Batı Akdeniz bölgesinde iller arası hareketle hayvancılık yapılan en önemli yaylalardandır. Karakoyunlu Yörüklerinin kendilerine ait tapulu yaylasıdır. Bu yayla geçmişten günümüze Karakoyunlu Yörüklerinin en önemli yaylası olma özelliğini halen muhafaza etmektedir. Çünkü Karakoyunlular en önemli iktisadi faaliyetleri olan hayvancılığı yazları bu yaylada yapmaktadır. Yayla hayvancılık için son derece uygun koşulları barındırmaktadır.

Son yıllarda yaylalara göç eden Yörük sayısı azalsa bile, 1980'lere kadar binlerce Türkmen Yörüğü yer ve yer sevdası peşinde koşarak her yıl Toros Dağlarını aşmış Akdeniz sahilleri ile iç Anadolu yaylalarında geliş gidiş yapmıştır. Onların yaylak-kışlak arası yolculuğu yaklaşık 1 ay sürmektedir. Kışladan yaylaya ulaşan Yörükler yorgunluklarını çam kokusu içinde buz gibi kaynak suyu içerek gidermekteydiler[34].

1980'lerin başına kadar yaylanın ulaşımı sadece hayvanlar aracılığıyla yalçın kayalar, sarp yollar ve yeşil ormanlar içinden geçilerek, geçit vermeyen zor doğa koşulları içinde yapılırdı (Bkz. Resim 1).

Resim.1 1961 Yılında Karakoyunlu Aşireti Mensuplarından Bazıları Antalya Serik Muhitinden Anamas Çayır Yaylasına Göç Ederken[35].

1984 yılında *Karakoyunlular Yayla Yolu Yaptırma ve Yaşatma Derneği*'nin kurulmasıyla yaylaya, Aksu Yaka Köyü üzerinden yol yapım çalışmaları başlamış ve yol 1986 yılında kullanıma açılmıştır. Böylece Antalya muhitinden yaylaya hayvan ve insan ulaşımı motorlu taşıtlarla daha kısa sürede ve daha konforlu şekilde yapılmaya başlanmıştır. 2008 yılında Aksu Zindan mağarasının üzerinden Belek Belediye Başkanı Yusuf Meccek'in girişimi ve Isparta Valiliğinin katkılarıyla motorlu taşıtlarla daha iyi ulaşım imkânı sağlayan yeni bir yol yapılmıştır. Çayır yaylası, yeni karayolunun ulaşımına açılmasıyla birlikte, hayvancılık faaliyetinin yanında, hayvancılığı terk ederek başka işlerle meşgul olan ya da yaşlılık hastalık gibi faktörlerden dolayı hayvan yetiştiriciliğini terk etmek durumunda kalan Karakoyunlu Yörükleri için yaylalama (dinlenme) amaçlı olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Antalya'nın yaz sıcağından kaçan Yörükler Aksu-Anamas bölgesine yazlık göç etmektedir. Aksu nüfusu Yörükler sayesinde yazları kalıcı nüfusunun 4-5 katına kadar çıkmaktadır. Özellikle Eğridir Pınar Pazarı'nın bölge ekonomisine katkısı büyüktür.

1970'lerden itibaren Yörükçülük şekil değiştirerek konargöçerlikten yarı konargöçerliğe dönüşmüştür. Çünkü 1970'lerin sonunda Antalya muhitinde yaşayan Sarıkeçili, Honamlı, Yeniosmanlı, Karatekeli, Karahacılı, Töngüşlü, Hacimehmetli ve Eskiyörük aşiret ve obalarının çoğunluğu gibi Karakoyunlu aşireti mensuplarının tamamına yakınının da Antalya sınırları dâhilinde toprağının olduğu bir köy vardır[23]. Çoğunluğu bu köylere yerleşip meskûn olurken bir kısmı göçebe yaşamı sürdürmeye devam etmiştir. 2013 yazında Karakoyunlu aşireti mensuplarından yarı konargöçer yaşam süren ve Çayır yaylasında hayvancılık yapan 26 hane ve bunların besiciliğini yaptığı yaklaşık 10.000 hayvan vardır.

Saha araştırmamız esnasında yaptığımız gözlemlere göre yaylada hayvancılık yapan ortalama her Yörük, besiciliğini yaptığı ağırlıklı hayvan türünün haricinde duruma göre 5-10 tane keçi, koyun ya da 3-5 tane sığır beslemektedir. Ulaşım hayvanı olarak deve at, eşek, katır, besleyene rastlanılmamıştır. Her hane sahibinin evinin önünde en az bir motorlu taşıt vardır.

Resim.1-2 Anamas Çayır Yaylası'nın Koyun Kirkımı ve Yardımlaşma

Hayvancılıkta daha önce artı değere dönüştürülen hayvansal ürünlerden deri ve yünler artık para etmemektedir. Birçok yerde Yörükler hayvan yünlerini, yeterince para etmemesi ya da alıcısının çıkmaması nedeniyle kirkım yerinde bırakmaktadır.

Resim.3 Kirkım Yerinde Bırakılan Yün⁸

Araştırmamız esnasında görüştüğümüz Ata ve Mustafa Balık bu durumu şu şekilde ifade etmektedir “Önceden koyunyünü altındı, fabrika çorabı çıkıcalı beri para etmez

oldu. Pazarda kilosuna 1 TL vermiyorlar. Biz hayvanı temizlik amaçlı olarak imece usulü kirkım yapıyoruz”.

Koyun yünü, halı ve çorap başta olmak üzere birçok tekstil ve konfeksiyon sektöründe kullanılan son derece sağlıklı ve doğal bir üründür. Ülkemizde 1960’lardan itibaren yaşanan modernleşmeye bağlı toplumsal değişim ve dönüşümle yünden yapılan tekstil ürünlerinin yerine sentetik ürünler üretilmeye ve kullanılmaya başlanmıştır. Günümüz kumaş ve tekstil ürünlerinde her geçen gün sentetik malzemelerin oranı artarken, kullanılan yün/pamuk gibi doğal malzemelerin oranı ise her geçen gün azalmaktadır. Bu nedenle Yörüklerin ürettikleri koyunyününün ve keçi kılının pazarı her geçen gün daha fazla yok olmakta ve ekonomiye kazandırılmaz hale gelmektedir. Ancak kirkım sonrası elde edilen yün-kıl, günümüzde ilgi duyup yünden-kıldan turistik hediye amaçlı ya da nostaljik bir eşya yaptırmak isteyenlerce değerlendirilmektedir. Araştırmamız esnasında kirkım günü Antalya Serik’ten yün için gelen Yörüklerle karşılaşmıştık.

Çayır yaylasında hayvancılık yapan Yörükler yaylada kıl çadır ya da barakalarda yaşamada ortaya çıkan barınma güçlüğüne “yurtlarına” iki odalı; duvarı taş, tuğla ya da briketten üzeri saç kaplamalı sabit evler yaparak barınma koşullarını iyileştirmişlerdir.

8-Burdur Altınyayla Ballık güzergâhı

Resim.4 Aksu Çayır Yaylası Taştan Yapılan Kulübe ve Ağıl

Çayır yaylasını hayvancılık dışında yazlık amaçlı olarak kullanan bazı Karakoyunlu Yörükleri yaylaya müstakil evler yapmışlardır.

Resim.5 Aksu Çayır Yaylası Yaylalama Amaçlı Yapılan Kalıcı Konutlar

Yaylacı Yörükler arasında yazlık evde konaklama, yaylalama için Aksu (Anamas)'ya gelen Karakoyunlu Yörüklerinin çoğunlukta olduğu yazlık sitede mümkün olmaktadır. Son yıllarda hayvancılık yapan Yörükler arasında kendilerinin özel olarak yaptıkları karavanlar da yaylada kullanılan yeni barınma şeklidir (%4,4).

1990'lerden itibaren Serik ve köylerinde yaşayan Yörükler önceden hayvancılık yaptıkları yaylalara hayvancılık için değil yazları Antalya'nın sıcakından uzaklaşarak rahat etme/tatil yapma maksatlı olarak çıkmaya başlamışlardır. Onlar için yayla artık çalışma yeri değil dinlenme yeri haline gelmiştir.

Antalya'nın köy/mahallelerinde yaşayan Yörükler ortalama 15 yıldan bu yana yaylalama kültürünü icra etmektedir. Bu Yörüklerin çoğu önceden Yörükçülük yaptıkları mekânlarda artık çalışmak yerine yazın sıcakından kaçarak dinlenmektedir. Aksu/Anamas merkezde kurulan Yörükler sitesine, kışlada yaşayan Yörükler ev satın alarak ya da kiralarak yaylalama için gelmektedir.

Yörüklerde yayla yurt kültürü vardır. Yaylayı ata yurdu belleyen Yörük artık ölünceye/ Yörüklüğü terk edinceye kadar bu yaylaya çıkar. Yaylaya çıkanların %41,7'si 50 yıldan fazla aynı yaylaya çıkmaktadır. Bu durum örneklemimiz açısından ortalama üç kuşağı temsil etmektedir.

SONUÇ

Yörükler, Osmanlı imparatorluğu döneminden günümüze kadar konargöçer ve yarı-konargöçer bir yaşam sürmekle birlikte her zaman yerleşik toplumun ayrılmaz bir parçasını oluşturmuşlar ve toplumun varlığı için vazgeçilmez önemdeki bazı işlevleri her daim yerine getirmişlerdir [26].

Yörükler konargöçerliği bırakıp yerleşik hayata geçtikten sonra çoğunlukla bir taraftan çobanlık yapmışlar diğer taraftan da ziraatla meşgul olmaya devam etmişlerdir. Meskün oldukları ilk yıllarda bitkisel üretimle hayvancılık arasında arafta kalıp bazen birçok zorluklar yaşamışlarsa da bu zorluklara alışık olan Oğuz Türkleri yaşadıkları sıkıntılardan ders çıkararak rasyonel çözümler geliştirmişlerdir. Yaşadıkları çağda meydana gelen sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik faaliyetlerdeki değişmeyi bünyelerinde gerçekleştirerek varlık mücadelesini sürdürmüşlerdir.

Günümüzde Yörüklük tarzı bir yaşam; ekonomik ya

da yaşam mücadelesinin bir gereği olmaktan çok nostaljik ve dinlenmeye ya da tatil yapmaya odaklanmış bir serbest zaman faaliyeti olmaya doğru evrilmektedir.

Örneklemimizi oluşturan kişilerin bir kısmında da olduğu gibi, ülkemizde yaşayan Yörüklerden çok azı konargöçer, yarıya yakını yarı-konargöçer, diğerleri ise meskün bir hayat sürmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre yaklaşık üç kuşaklık bir süreç içinde Yörük yaşam tarzının yeni nesillerce terk edildiği, kentsel meslekler, kamu hizmetlerinde istihdam olma gibi yönelimler nedeniyle kırsal yaşamın terk edilerek şehirlere yerleştiği ortaya çıkmaktadır. Küçükbaş hayvancılığın geleneksel koşullarda sürdürülmesi, ekonomik getirisinin azlığı, yaylak kışlak arasında gidip gelme ve modern yaşamın görece çok daha cazip imkânları, nesiller arası bir süreçte yerleşik hayata ve mümkünse de kentsel bir yerleşik hayata geçmek şeklinde bir değişime neden olmaktadır. Bu sürecin ilk ayağı kırdaki ve geleneksel olarak kışlak adı verilen yerlerde bitkisel üretim faaliyetlerine yoğunlaşmak şeklinde tecelli etmiştir. Bunların içinden çok azı ancak çoğunlukla birinci kuşak yerleşiklerin çocukları çeşitli eğitim ve iş imkânları bularak kentsel alanlara göç etmektedir.

Kırdaki kalanlar konjonktürel ekonomik sorunlar nedeniyle bitkisel üretim faaliyetlerini yürütmekte zorlanmaktadır. Dolayısıyla bir yandan yerleşik hayata geçerken arasında keçi-koyun besiciliğini terk edenlerin sayısı her geçen gün artmaktayken zirai faaliyetler de bulunanların sayısı da kuşaklar arası bir süreçte azalmaktadır. Modern yaşamın imkânları ya da cazibesi yeni nesiller açısından bir çekim alanı oluşturmaktadır. Göç edenler ki, genellikle ikinci kuşak genç nesil, kentsel yaşamdaki konumun yetersizliği oranında kırdaki ekonomik faaliyetlerle bağını sürdürmekte ve oranın nakdi ya da aynı getirisini kentteki ekonomik kazançlarıyla birleştirerek, kent yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Araştırmada temsil şansı bulan çok az sayıdaki üçüncü kuşak ise artık Yörük yaşam tarzını sadece serbest zamanın değerlendirileceği bir alan olarak görmektedir.

Eldeki çalışma her şeyden önce gittikçe yok olmakta olan bu yaşam tarzının günümüzdeki durumunu betimlemeye çalışmıştır. Araştırma verileri kırsal bölgelerde yaşamını sürdürenlerin çeşitli ekonomik faaliyetlerine ve bu ekonomik faaliyetlerde yaşanan zorluklara işaret etmektedir. Araştırma kent yaşamına geçen Yörüklerin de

bu yaşam tarzına geçiş şekli, uyum süreci ve kentteki yaşam tarzının ipuçlarını ortaya koymuştur. Buna göre kentte yaşamını sürdürenlerin önemli bir kısmı geldikleri kırsal alanlarla ve Yörük yaşamıyla ilgisini; varsa sahip oldukları ekonomik kaynaklar yoluyla, organik bağlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Ekonomik kaynakları olmayanlar ise daha nostaljik bir tutumla, kıyısından kenarından sosyalleştikleri ortamları ziyaret etmek, yaylaklarda yaylalamak, dinlenmek ya da tatil yapmak gibi etkinliklerle bağlarını devam ettirmektedirler. Dolayısıyla kentlerde yaşamını sürdürenler daha kente özgü mesleklerde çalışarak gittikçe kente özgü bir yaşam tarzını benimsemektedirler. Bu yaşam tarzının Yörüklerle özgü grup dayanışmasının, birbirlerinden haberdarlığın azalması gibi sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Öneriler

Modern yaşamın doğası gereği böyle bir araştırmanın verileri ve sonuçlarından öneriler çıkartmak oldukça zordur. Ancak devam eden bir süreç olması açısından yüzyılların deneyimini hafızalarında taşıyan ve hali hazırda Yörük yaşam tarzını sürdürenler bazı açılardan toplumsal faydayı azamileştirecek bir ilgiye mazhar olabilirler. Bunlardan bazıları; mevcut tarzda hayvan yetiştiriciliğinin teşviki, yerleşik hayata geçene ya da geçmek isteyenlere verimli bir besicilik yapmanın koşullarını sağlamak, zirai faaliyetlerle besicilik ilişkisini birbirini tamamlayacak şekilde bütünleştirmek şeklinde olabilir. Son bir husus olarak da, Yörüklerin hafızalarında barındırdıkları, görenek ve deneyim yoluyla çocuklarına aktardıkları Yörük yaşamının tüm özelliklerinin akademik olarak tespiti yapılmalıdır. Örneğin çobanlık bilgisi, hayvan sağlığının korunması ve hastalıkların tedavisi, hayvan besiciliğine uygun coğrafi koşulların özellikleri, hayvan insan ilişkilerinin ilkeleri, ürünlerin değerlendirilmesi ve saklanması koşulları gibi geleneksel olarak değerlendirdiğimiz ancak aynı zamanda önemsizleştirdiğimiz bu özelliklerin tespit edilerek hem kültürel bir bilgi hazinesi olarak saklanması hem de potansiyel yarar olabileceği dikkate alınarak bir veri bankası oluşturulması sağlanmalıdır. Böylelikle ve kanaatimizce; Türk toplum yaşamının kendine özgü bir tarzı olan ve yüzyılların deneyimini, başka bir ifadeyle Türk toplumunun önemli bir kısmının içinden geldiği geleneksel gündelik yaşamın sosyal tarihini içinde barındıran bu yaşam tarzı, bilinçli bir şekilde ve özgün yönleriyle bilinir kılınmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- [1] Saraçoğlu, H. 1968. **Akdeniz Bölgesi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, c.1, s.53-55, 512, 436, 514.
- [2] İnalçık H. 2000. **Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300-1600**, C.1, Çev. Halil Berktaş, Eren Yayınları, İstanbul, s. 458
- [3] Kum, N. 1949. "Türkmen, Yörük ve Tahtacılar arasında Tetkikler, Görüşler", **Türk Folklor Araştırmaları**, C.I, S. 5, s.70.
- [4] Öter H. M., D. 1915 (1331), **Şarkıkaraağaç/ Gedikli Köyü, Görüşme Tarihi:07.03.2001**.
- [5] Sümer, F. 1952. "16. Asırda Anadolu Suriye ve Irakta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış" **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası**, 60 doğum yılı münasebetiyle Prof. Dr. Fuad Köprülü'ye ithaf edilmiş bulunan XI. cildinden ayrı bası, İstanbul, s.511.
- [6] Caferoğlu, A. 1973. "Anadolu Etnik Yapısının Oğuz-Türkmen-Yörük Üçlüsü" İslam Tetkikleri Enstitüsü

Dergisi, Cüz 1-4'ten Ayrı Basım, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, Cilt V, s. 83.

- [7] Güngör, K.1941. **Cenubi Anadolu Yörüklerinin Etno Antropolojik Tetkiki**, D.T.C.F., Antropoloji ve Etnoloji Enstitüsü Neşriyatı Harita 1.
- [8] Yılmaz, Y. 2012. **Tarihî Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye'deki Honamlı Yörükleri**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun, s. 14.
- [9] Kafesoğlu, İ. 2005. **Türk Milli Kültürü**, (1. Baskı, 1977) Ötügen Neşriyat, 25. Baskı, İstanbul, s. 32-35,213.
- [10] **Derleme Sözlüğü**, 1993. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara, Cilt 8, s. 2916.
- [11] Kutlu, M. 1992. "Yaşayan Alt Kültür Geleneği", **IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri Kitabı**, Cilt 1, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.59.
- [12] Khazanov, A.M. 1983. **Nomads And the Outside World**, Translated: Julia Crookenden, The University Of Wisconsin Press, Second Edition, USA, s. 15.
- [13] Gökbilgin, M.T. 1957. **Rumeli'de Yörükler Tatarlar ve Evladı Fatihan**, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, No 748, İstanbul, s. 4.
- [14] İbn Haldun. 2007. **Mukaddime, Cilt:1**, Haz: S. Uludağ, 5. Baskı, Dergâh Yayınları, İstanbul, s. 323-324.
- [15] Eröz, M. 1991. Yörükler, **Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı**, İstanbul, s. 71-73, 78, 268, 271,47.
- [16] Çetintürk, S. 1943. "Osmanlı İmparatorluğunda Yörük Sınıfı ve Hukuki Statüleri", **A.Ü. D.T.C.F. Dergisi**, Cilt:2 Sayı:1, s.114.
- [17] Lindner, R.P. 1983. **Nomads And Ottomans In Medieval Anatolia**, Research Institute for Inner Asian Studies Indiana University, Bloomington, USA, p.90,91.
- [18] Braudel, F. 1989. **Akdeniz ve Akdeniz Dünyası**, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Eren Yayınları, İstanbul, Cilt 1, s. 41.
- [19] Ögel, B. 1978. **Türk Kültür Tarihine Giriş C.1**, Kültür Bakanlığı Yayınları No:244, Ankara, s.1-3.
- [20] Erkal, M. 2000. **Sosyoloji**, Der Yayınları, İstanbul, s. 351.
- [21] Halaçoğlu, Y. 2006. **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı, Ankara, s. 14.
- [22] Şahin, Ö., D.1956, Antalya, Görüşme Tarihi 09.02.2018.
- [23] Eren, N. 1979. "Yörük Göçü-1", **Türk Folklor Araştırmaları**, Eylül, Sayı: 362, s. 8772-8774, 8771.
- [24] Eren, N. 1979. "Yörük Göçü-2", **Türk Folklor Araştırmaları**, Ekim, Sayı: 363,8801, 8802.
- [25] Eren, N. 1979. "Deve Donanımı ve Deve ile İlgili Bilgiler" **Türk Folklor Araştırmaları**, Nisan, Sayı: 357, s.8623.
- [26] Kurt, Y. Çukurova Tarihinin Kaynakları III 1572 Tarihli Adana Sancağı Mufassal Tahrir Defteri, TTK Yayınları, Ankara, s. XCVII; akt. Ergül, H. 2006. **53 No'lu Şer'iyye Siciline Göre Adana'nın Sosyo-Ekonomik Tarihi**, A.Ü., S.B.E., Tarih ABD, Basılmamış Y.L.T., Ankara, s.48.
- [27] İnalçık, H. **Osmanlı İmparatorluğunun Sosyal ve Ekonomik Tarihi, Cilt 1 1300-1600**, Çev. Berktaş, H., Eren Yayınları, İstanbul, s. 78,75.
- [28] Bates, D. G. 1980. "Yoruk Settlement in Southeast Turkey" **When Nomads Settle**, Edit. Salzman, P.C., A J.F.

Bergin Publishers Book, New York, USA, p. 126, 127.

[29] Atabeyli, N. K. 1940 .“Teke (Antalya) Yürükleri Hakkında Notlar”, **Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisi**, Sayı. 4, İstanbul, s. 218.

[30] Yalçın, N. 2013. **Konar-Göçerlik İle Yerleşik Yaşamın Sosyo-Kültürel İncelemesi: Sarıkeçililer Üzerine Niteliksel Çalışma**, Maltepe Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilimdalı, Yayınlanmamış Y.L.T., İstanbul, s.128.

[31]http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=27938&tipi=3&sube=0 (Erişim 30.08.2018).

[32] Eroğlu, M. A. 19.09.2017. “Sarıkeçililer Yerleşik Hayata Geçiyor”, <https://www.haberler.com/sarikecililer-yerlesik-hayata-geciyor-10043618-haberi/> Erişim 12.04.2017).

[33] Halaçoğlu, Y.1988. **18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, T.T.K. Yayınları, Ankara, s.22,23.

[34] Kasapbaşı, Y. 16.06.1961 “Yer ve Yar Sevdası Peşinde Koşan Türkmen Yörükleri ile Üç Gün”, **Hürriyet Gazetesi**.

[35] Behpur, A. 16.06.1961. Resim1, **Hürriyet Gazetesi**.